

O PREVAJANJU ANTIČNIH IMEN – 2. DEL

Tako predmet kot raziskovalni problem te študije je problematika prevajanja antičnih imen za praprebivalce, ki so bili po jeziku naši predniki na nekajkrat večjem prostoru kot je sodobna Slovenija. V prvem delu smo prikazali nekaj primerov prevodov in prevajalcev, ki so napačno prevajali originalne grške in rimske ter germanske pisce. Zamešali so posebna (species) in splošna (genus) imena plemen oziroma ljudstev. Nekateri so to počeli nezavedno, drugi (zlo)namerno, da so na ta način utemeljevali svojo teorijo preseljevanja ali naseljevanja narodov po razpadu rimskega cesarstva. V 2. delu bomo pregledali nekaj primerov iz Linhartove knjige Poskus zgodovine Kranjske in..., pa probleme prevajanja knjige B. Hacqueta Veneti - Iliri – Slovani, navedli pa bomo tudi primere dobrega prevajanja v knjigah Venelina Starodavni in današnji Slovenci ter Šumanove knjige Slovenci.

Povedat je potrebno naravnost, da je »izvirni« Linhartov greh že v tem, da sploh ne pozna imena Sloveni - Slovenci, ampak zgolj Kranjci (Kar je napačen zapis že v naslovu, saj so v tistem času pisali v originalu Krain in ne Kranj. Seveda pa je zato kriv prevajalec in urednik dr. Grafenauer...). Torej Linhart ni vedel za Trubarja in njegove reformatorje v pomenu »...lubi Slovenci«. To je neverjetno! Govori le o Krajncih, ki jih istoveti s Slovani: meša imena za species z genusom? Slavische pomeni zanj Slovansko oziroma in/ali Krajnsko, pa čeprav v njegovem času (leta 1788) ime Slovani še ni obstajalo; kot vemo, se je to ime prvič pojavilo na Češkem po letu 1813, v Sloveniji vsaj dvajset let kasneje...Prav za to so vsi drugi-še zlasti reformatorji s Trubarjem na čelu-uporabljali posebno ime Slovenci/Sloveni. Tako Linhartov naslov zavaja, še zlasti v dikciji ...dežel južnih Slovanov...; podobno je tudi Rotarjev naslov Trubar in južni Slovani zavajajoč.

Vso to zmešnjavo s prevodi imen in zamenjavo posebnega s splošnim lepo pojasni Andrej Šiško, urednik Šumanove knjige Slovenci (Die Slovenen, 2011): »Nestrokovno, neznanstveno in v nasprotju z zgodovinsko logiko je trditi, da je Linhart mislil nekoga, ki ga v tem pomenu, kot to razumemo danes, takrat še sploh ni bilo.« Zato je edini pravilni prevod naslova Linhartovega knjige pri imenu Krajnci = Sloveni = Slovenci (in ne Slovani). Je pa Linhart uporabil ime Slovani (če ga prevajalec ni napačno prevedel iz Slavi, torej latinizirane oblike Slavus – Slavi – Slovani!?) vsaj dvesto let prehitro, kot bi to bilo pogodu pristašev teorije priseljevanja. Na nekem mestu celo zapiše, da »...so tu že od nekdaj«. Zato ga seveda kritizirajo in popravljajo v komentarjih in pripombah, ki jih je spisal, kdo drug kot dr. Grafenauer!?

Od kod neki Linhartu ideja, da tako vztrajno piše le Krajnci? Venelin navaja (2009: 103), da je ime Krajnci zelo, zelo staro. Livij 167 let pred n.er. zapiše: »...da so služabniki Krajncev, Istrijev in Japidov (Carnorum, Istrorum et Japydum) pošiljali rimskemu senatu pritožbe zaradi škode, ki jim jo je povzročal K. Kasij, vojaški tribun...« Krajnci pa so omenjeni tudi v letopisih (fastah) pred letom 113 pr.n.š., ko je M. Emilij Kras priredil triunfe de Galleis Karneis. O Benečanih in Krajncih pa govori tudi Pomponij Neba (Venelin, 2009: 103):

»Sinistra (Adriatici mare) parte Carni et Veneti ...« Glede na te navedbe je jasno, da je moral zanje vedeti tudi Linhart, iz česar je sklepal, da gre za posebno (njegovo) ljudstvo Kraine...

Pa pogledjmo dva primera prevajanja Linharta, ki sta tako posebna, da ju moramo navesti:

PRVI PRIMER: Prva knjiga, drugi razdelek, str. 35, ki nosi naslov: **Položaj dežele in njenih prebivalcev pod lastnimi zakoni** (torej še pred okupacijo Rimljanov) (1. knjiga, razdelek drugi, paragraf 3, str. 66): **Originalni tekst Linharta** v nemščini iz leta 1788 se glasi: **»Das Fluss Bistra mit dem SLAVISCHEN Namen...«.**

Tekst prevajalcev (razdelek 3, paragraf, stran 34, odstavek 66, prevod iz leta 1981): **»...reka s slovenskim imenom Bistra, ...«**

Torej: Reka Bistra v prevodu ni slovanska reka, to bi bilo le malo prehudo, ampak je pravilno slovenska reka. S tem pa je nastal nov problem!?, saj razdelek, pod katerim se nahaja ta zapis, nosi naslov: »Položaj dežele in njenih prebivalcev pod lastnimi zakoni«, to pa pomeni pred rimsko zasedbo: Kako?, če so prišli šele v 6. st. n.št.? (Okupacijske vojne Rimljanov s Slovanskimi plemeni so okrog reke Bistre potekale med leti 3o pr. n.e. in do 9./10. leta n.š.) Torej šesto let prehitro?!

DRUGI PRIMER:

Originalni tekst v Nemščini (prva knjiga, iz leta 1788, 4. razdelek, paragraf 14, str. 298), ki nosi naslov: »Stanje dežele in njenih prebivalcev pod Rimljani«: **»...Die SLAVEN, bei denen Jablana ein Apfelbaum heisst...das Wortes in ihre Sprache uebersetz ...Jablanica«.**

Slovenski prevod (1. knjiga, 4. razdelek, paragraf 14, odstavek 298, str. 114): **»...da gre za vas Jablanica pri Pivki,...da so SLOVENCİ... besedo prevedli v svoj jezik, iz česar je nastalo ime Jablanica.«**

Linhart je torej Krajnce (species) striktno prevajal s Slaven, to pa je pomenilo Slovani kot genus. So pa prevajalci in uredništvo pravilno prevedli v teh dveh primerih njegove Slave v Slovence (species). Kot smo lahko ugotovili sta v 1. knjigi le ta dva primera, vse ostalo je Slave v Slovani. (V angl. j. je slave v pomenu suženj.) Pri tem pa je potrebno biti pozoren na kronologijo, saj je to čas, ko na tem prostoru po teoriji priseljevanja še 400 let naj ne bi bilo ne Slovencev ne Slovanov...!?

Baltazar Hacquet : Veneti-Iliri-Slovani

zdravnik, profesor naravoslovja, raziskovalec, popotnik in planinec (tudi v naših Alpah), pisec strokovno znanstvenih in popotnih študij in potopisov ter zgodovinar oziroma etnograf, sodobnik A.T. Linharta, je, kot sam pravi: **»...preživel polnih 40 let med Veneti, Vindi, Sclaveni ali današnjimi Slovani. Tako se imenuje ljudstvo, ki je bilo začeto na mejah Italije, Venecije in Tirolske.«** To področje se je nekoč imenovalo Karnija-Carnia, ki se je razširjalo tja

v Rezijo – Švico – Suevia. »Ta narod je bil ...označen s strani nekaj avtorjev pod imenom Veneti ali Vindi, torej Wender oder Winden.« Leta 1801 je v Leibzigu izdal knjigo Wenden – Illyrer – und Slaven z latinskim prevodom Venedus – Illyricus – Slavus. Leta 1996 jo je Rasto Švajger prevedel in priredil pod naslovom Veneti – Iliri – Slovani. V skladu z našo študijo, ko je raziskovalni predmet pravilnost prevajanja antičnih imen, lahko zaključimo, da si je prevajalec (urednik ni naveden) že v naslovu dovolil preveč prevajalske svobode pri razumevanju imena Slaven in njegovem prevodu v Slovani. Ker je original te knjige v nemščini izšel leta 1801, je jasno, da je prevod latinizirane oblike Slaven v Slovani neustrezen, ker tega imena v tem času še nihče ni poznal! Hacquet je namreč napisal to knjigo 12 let prej, predno se na češkem prvič pojavi ime za genus Slovani (in vsaj 30 let pred prvo uporabo tega genusa v Sloveniji.)

V uvodu je Hacquet, kot ga citiramo, zapisal: »...sem preživel med Veneti, Vindi, Sclaveni ali današnjimi Slovani«, pa tudi » Veneti ali Vinden oziroma nemško Wenden oder Winden.« Žal nam ni na voljo nemški original, da bi lahko preverili vse te oblike imen. Smo pa prepričani, da je prevod iz Slaven v Slovani napačen, saj je Hacquet dodal pravilno ime za species Veneti, Vindi, Sclaveni; še bolj precizen je v naslovu 1. dela knjige (str. 67), ki nosi naslov: »O Venetih ali Slavencih (s podnaslovom v nemščini: **Von den Winden oder Slavenzi**). Dokaz več, da Hacquet ni mislil na skupno ime Slovani, ampak na posebno ime Slovenci. Prav ta primer kaže na to, kako so si prevajalci, pa tudi uredniki, privoščili prevajanja kar »po domače«, torej v skladu s teorijo, ki jo zastopajo...

Hacquet je tudi sicer jasan: »...na mejah Italije, Venecije in Tirolske, ki se je nekoč imenovala Karnija-Carnia, so živeli Veneti, Vindi, Sclaveni.« Vse to so posebna imena za zahodna slovanska plemena, ki so kot pravi Linhart: »...živela tu že od nekdaj«, in jih je on imenoval Krajnci, mislil pa je Slovenci, Sloveni, kot to Trubar nedvoumno pove (240 let pred Hacquetom in 228 let pred Linhartom). »...lubi Slovenci«

Je pa vso to zmedo z imeni napovedal prevajalec Švajger, ko je pripisal podnaslov knjige: » Prevedel in priredil.« Čisto zares. Ko kritiziramo naše vrle akademske zgodovinarje in kličemo na pomoč historične lingviste, se pravzaprav sploh ne zavedamo, da gremo »iz dežja pod kap«. Pa še: prevajalec, če bi bil korekten, bi moral iz podnaslova **prva knjiga** takoj ugotoviti, da Slavenzi, ob imenih Wenden, Winden pomeni posebno ime za Slovence, ne pa, da je skozi celo knjigo prevajal kar počez v Slovani.

Čeprav prištevamo Venete-Slovence oziroma Vinden oder Slavenzi k slovanskim rodovom, pa to še ne pomeni, da lahko njihovo posebno ime (species) istovetimo z imenom za genus Slovani. Zato velja, da ima prevajalec presneto prav, ko v komentarju k originalnemu besedilu in prevodu, pravi: »Za vnete raziskovalce zgodovine je še dovolj dela.« Velja pa tudi misel - zaradi takšnih prevodov in prirejan, kot sta to primera Linhartove in Hacquetova knjige - misel družbenega kritika Erica Hoferja: » Vsaka velika stvar (kot je naša zgodovina, op. avt. teksta) se začne kot gibanje, postane posel in se spremeni v goljufijo.«

Jurij Venelin (v ruščini 1841, v slovenščini 2009): Starodavni in današnji Slovenci

Kar 168 let je moralo preteči od izvirne izdaje do slovenskega prevoda. Še najhuje pa je to, da v teh štirih letih po izdaji v slovenščini ni nobenega odmeva akademskih zgodovinarjev. Jasno je, da so vsebine te knjige velik šok za uradno slovensko zgodovinopisje. Prav to, kar pišejo amaterski zgodovinarji, pa Mario Allinei, pa skupina nemških avtorjev, ki je izdala Weltgeschichte, pa tudi J. Šavli, M. Bor in pater Tomažič zadnjih 15 let in še mnogi drugi, se je s to knjigo potrdilo... Kako je mogoče, da je vse te argumente o praslovenjih poznal Venelin pred 172 leti, naši zgodovinarji in historični lingvisti pa še danes ne?!

Andrej Lenarčič piše v predgovoru k slovenski izdaji (2007) o fenomenu Slovenije. Prvi fenomen je že to, »... da je Slovenija taka in tolikšna skrivnost, da je prikrita celo očem mnogih Slovencev.« Svojevrstni fenomen je v tem, da ti »mnogi Slovenci« predstavljajo predvsem naše akademske monopolne zgodovinarje, ki bi morali biti prvi poklicani, da jo obelodanijo v vsej svoji resnici! Pravi fenomen teh znanstvenikov pa je, kako so lahko vsa ta dolga leta potvarjali slovensko zgodovino? Največji fenomen pa je, da je lahko avtor knjige Kratka zgodovina Slovenije (Prunk, 2002) označil Brižinske spomenike : »Da je bila to le epidioza.« Kako epidioza, ko pa je to veličasten pisni spomenik, prvi v Evropi, ki ni zapisan v grškem ali latinskem jeziku?!

Dejstvo je, dalje piše uvodničar, » Da davno, predno si je freizinški škof s pojezdo dokončno pridobil od cesarja dodeljene posesti v slovenskih deželah – in si na oglejskem patriarhovem dvoru priskrbel slovenska bogoslužna besedila, ki so jih njegovi duhovniki potrebovali za bogoslužje v teh krajih – so kronike pisale o državnostnih opravilih in obredju v »vindiš šprah.« Morebiti kdo ne verjame, da je to »slovenska špraha«, a prezreti nikakor ne more resnice, da o drugih »šprahah«, razen grške in latinske, tod okoli niti daleč na okoli takrat niso ničesar vedeli.« Svojevrsten fenomen je tudi, kako se je Jurija Husa (Venelina) dotaknila ta prazgodovina Slovenije, njeno ljudstvo, predvsem pa jezik?!

Začelo se je v Lvovu, Čopovem mestu...Moral je biti neki globlji vzrok, morda uvid, intuicija pri Venelinu kot zgodovinarju, jezikoslovcu, piscu zgodovinskih študij, ki je izhajala iz njegovega širokega znanja, razumevanja zgodovinske resnice, da pripada »slovenskim ljudstvom« tako po jeziku kot mentaliteti; pa hkrati neizmerna želja po raziskovanju ljudstev, ki so govorila podoben jezik. Ko smo analizirali Rotarjevo knjigo Trubar in južni Slovani, smo v 1. delu te študije omenili, kako je Rotar zaznal, da je v zavesti reformatorjev na slovenskem obstajal zgodovinski spomin o (Slo)Venetih kot pra-Slovincih, ki so preko jezikovne naveze Etruri-Veneti-Reti-Karni-Vendeličani-Noriki-Karantanci-Slavonci-Panonci naši davni predniki (po jeziku). Očitno je to zaznal tudi Venelin, kar je lahko oplemenitil s svojim suverenim znanjem in raziskovalno etiko v pomenu: »Kot zgodovinar ne pripadam nobenemu plemenu na zemeljski obli«. Zato je logično vprašanje: Ali med našo vrhunsko znanostjo ni res nikogar, ki bi na SAZU udaril po mizi in končal to moro v mali slovenski deželi...Mnogi, ki imajo čut za

formo, pa Plečnikovo obliko prostora, njegove enkratnosti in genialnosti ne morejo prezreti, da njegova dela izražajo nekaj podobnega, kot to opazimo pri Venelinu. Plečnikova ustvarjalna dediščina, potem ko je imel možnost proučevati in se dotakniti v Benetkah venetske in etruščanske kulture prostora in stvari v njem, nam ponazarja duh naših prednikov, vendar sedaj ne več le po jeziku kot pri Venelinu, ampak po formi umetelno oblikovanega okolja kot bivalnega prostora...Na tej liniji zaznavamo lahko tudi umetnosti lik Kogoja-če aktualiziramo naša razmišljanja in primerjave-ki kar kličejo po logiki misli, ki jo je izrekel Franc Dolinar, domoljub za suvereno Slovenijo: »Končno smo najprej domovine sinovi.«

V italjskih narečjih se ime nesrečnih Slovencev (ujetnikov v rimskih osvajalnih vojnah) istoveti s pomenom sužnji, tj. Sclavus, oziroma s suženjsko družbeno ureditvijo, tj. esclavage. V Italiji il schiavo (skjavo), v Franciji L/esclave,, v Nemčiji der sklave, v Angliji the slave. Jordanes in Prokopij te ujetnike, ki so jih Rimljani prodajali kot sužnje na dražbi po vsej rimski državi v evropskem delu Sredozemlja, imenujeta ssklavini (Venelin, 121). Sklave pa je v nemščini nova beseda, prevzeta od Italijanov in Francozov. (V slabšalnem pomenu so jo »teutscharji« še ne eno generacijo nazaj - kar je avtor tega teksta mnogokrat slišal na lastna ušesa - uporabljali kot »windischarji«) Tako je suženjski položaj ujetnikov med slovenskimi ljudstvi (Slavenzi) po Panoniji, Retiji, Noriku botroval kasnejšemu imenu Sclavus, Slavus, Slaveni, Slovani. Hkrati pa je prav to dokaz o starosti prvotnih Slo-Venetov, ki ruši teorijo priseljevanja v 6. stoletju...(Seveda bi tale odstavek resnicoljubni, torej pravi historični lingvisti, povedali ne samo lepše, ampak tudi strokovno pravilnejše in z vso potrebno znanstveno metodologijo. Toda tak, kot je zapisan, pove bistvo problema, predvsem pa, zakaj ga noče nihče znanstveno neoporečno analizirati.)

Pri tem pa sam Venelin striktno govori le o Slovencih! Njegovo raziskovalno delo (dodatek 3: 295) s primarnimi, torej originalnimi viri, ki jih je bral v izvirnih jezikih, da so Slovenci (Veneti, Reti, Karni, Vendeličani, Noričani, Karantanci, Slavonci, Panonci) tisto ljudstvo: »...ki je bilo vseskozi prisotno v srednji Evropi« (znotraj Donave in jadranskega morja, pa tudi v velikem delu Baltskega obmorja-dodal avtor teksta) «in je bilo v svoji zgodovini vključeno tako v Rimsko, Bizantinsko kot Nemško cesarstvo...« (Venelin, dodatek 3: 300)

Tako prevajalka Ana Brvar kot uredniški odbor so prevod in komentarje ter opombe naredili izjemno korektno.

Josip Šuman (1881 original in slov. prevod 2011): DIE SLOVENEN - SLOVENCİ

Avtorji v knjigi uporabljajo različna imena za slovenski narod: Wenden, Winden, Windische, Slaven, Slovenen, Sclavi, Veneti. Gre za izjemno korekten prevod in urednikovanje. Zaradi različnih imen za Slovence, se je uredniški odbor odločil, da bodo vse prevode imen opremili še z nemškimi izvirnimi imeni v oklepajih. Tako ne more priti do različnih tolmačenj, kot to navaja ta študija pri drugih prevajalcih. Za bralca je zato branje nekoliko težavnejše, vendar

so prevodi verodostojni, saj lahko kritiki takoj zaznajo samovoljna interpretacije. Prevodi tekstov te knjige so najboljši doslej.

Vsebinsko pa je zelo pomembno, da Šuman jasno pove, da je bilo najprej ime Sloveni, Slovenci, s katerim so označevali naše prednike na nekajkrat večjem prostoru srednje Evrope kot je današnja Slovenija in še dodatno, naše sosede, sorodnike v Panoniji, Dakiji in Meziji. To ime Sloveni (die Slaven) se je pri zahodnih sosedih glasilo Vendi (Wenden). Posebno ime za species Sloveni, Slovenci je postalo podlaga za kasnejši nastanek imena za genus Slovan in to šele na začetku 19. stoletja. Po Kopitarju nosimo Slovenci in Slovaki svojo staro izvirno ime, drugi slovanski narodi, ki so mlajši pa svoja imena za species: Čehi, Poljaki Rusi, Srbi, Bolgari in Hrvati. (Po Šiško, A., urednik, str. 180-185)

Dolfe Rajtmajer, november, 2013